

тенденції, такі як розвиток глобальної економіки й зміни в споживчих практиках, визначали розвиток заводу. Технічні тенденції, зокрема у виробництві автомобілів, впливали на стратегії виробництва та конкурентоспроможність.

Крім того, дослідження спрямоване на аналіз важливих моментів у становленні ЗАЗу, таких як упровадження нових технологій, моделей та стратегій управління. Особлива увага приділена періоду змін й адаптації заводу під час різних історичних етапів, включаючи період економічних криз, перебудов та трансформацій.

Успіх ЗАЗу був визначений не лише впровадженням нових технологій, але і адаптацією до різних історичних етапів, таких як економічні кризи та перебудови. Завод набував досвіду у вирішенні викликів і трансформаціях, що зміцнювало його стійкість. Адаптація була ключовою для збереження стійкості та розвитку підприємства.

Мета дослідження — зіставлення минулого і сучасного ЗАЗу, виявлення ключових чинників, що визначили його успіх та виклики. Додатково, дослідження відстежує роль ЗАЗу у формуванні автомобільної промисловості України та вплив заводу на економічний і соціокультурний розвиток регіону. Роль ЗАЗу у формуванні автомобільної промисловості України була значущою. Він впливав на економічний та соціокультурний розвиток регіону, забезпечуючи робочі місця й сприяючи технічному прогресу. Це включало оцінку його ролі у створенні робочих місць, інфраструктурний розвиток.

Результати дослідження дозволяють краще розуміти не лише історію ЗАЗу, але й динаміку виробництва автомобілів в Україні загалом, сприяючи глибшому осмисленню вкладу заводу в економічний та культурний контекст країни.

Це все акумулює і прогнозує подальшу музеєалізацію цього об'єкта і навіть формування сучасної музейної експозиції «Залізне серце Запоріжжя» в межах експозиційної площини «Запорізького обласного краєзнавчого музею».

У контексті музейної експозиції «Залізне серце Запоріжжя» роль ЗАЗу може бути відображена в результаті представлення унікальних автомобілів, історії їхнього створення та внеску заводу в розвиток регіону. Це може включати етапи створення перших моделей, періоди змін і трансформацій, а також вагому роль заводу в розвитку автомобільної галузі та соціально-економічному прогресі. Взаємодія із Запорізьким обласним краєзнавчим музеєм може впливати на створення більш повної та підсиленої експозиції, яка сприятиме музеєалізації об'єкта й відображенню його ролі в історії регіону.

А. Семененко

ІСТОРІЯ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА «БІЛЬСЬК»

A. Semenenko

HISTORY OF THE MUSEUMIZATION OF THE "BILSK" HISTORICAL AND CULTURAL RESERVE

Більське городище є унікальною археологічною пам'яткою України. Це найбільше укріплене поселення раннього залізного віку в Європі. Воно було важливим політичним, економічним та культурним центром у регіоні. Городище є одним із найвідоміших об'єктів культурної спадщини в Україні.

Ще з давніх часів велична фортеця привертала до себе увагу дослідників. Так, на думку багатьох авторитетних учених, які наводять ряд переконливих аргументів

та доказів, Більське городище являє собою залишки древнього міста Гелон, яке згадує у своїх працях «батько» історії Геродот.

Першим відомим дослідником, який ще в 1906 р. провів археологічні розкопки на городищі, є В. О. Городцов. Надалі все більше науковців займалися дослідженням пам'ятки. Так, у 1920–1940-х рр. з археологічними розвідками його відвідали В. О. Грінченко, О. К. Тахтаї, М. А. Стан, І. І. Ляпушкін, Г. Т. Ковпатенко та ін.

Найбільший внесок у дослідження Більського городища належить видатному досліднику Б. А. Шрамку. Експедиції з ним на чолі проводили археологічні дослідження цього унікального археологічного комплексу з 1958 по 1995 рр. Зважаючи на масштабність та рівень робіт, укладених та опублікованих надалі матеріалів, Бориса Шрамка цілком заслужено називають «патріархом більської археології».

Зростання уваги науковців до городища дозволило підняти на новий рівень ряд важливих пам'яток охоронених питань. Деякі аспекти щодо цього було висвітлено на установчій конференції Полтавської облорганізації Товариства охорони пам'яток у 1966 р. З часом керівництво звернулося до дослідника городища професора Б. А. Шрамка за порадою. У листі, що надійшов у відповідь від вченого, були викладені добре обмірковані пропозиції щодо створення заповідника. Конференція неодноразово піднімала клопотання перед державними органами про створення заповідника на території пам'ятки, але бажаного результату це не дало.

Справу Б. А. Шрамка щодо дослідження Більського городища паралельно з ним або дещо пізніше продовжила ціла когорта археологів. Серед них можна виділити Б. М. Гракова, А. О. Моруженко, В. П. Андрієнка, Ю. М. Бойка, П. Я. Гавриша, І. Б. Шрамко, Р. Ролле, В. Ю. Мурзіна, С. В. Махортих, С. А. Скорого, О. Б. Супруненка, І. М. Кулатова, С. А. Заднікова, В. В. Приймака та багатьох інших. Усі вони зробили вагомий внесок у дослідження пам'ятки та усвідомлення її історичної та культурної цінності.

В останнє десятиліття на теренах городища також проводяться масштабні дослідження. Діяли експедиції, які очолювали такі дослідники, як І. Б. Шрамко, С. А. Задніков, Д. С. Гречко, О. М. Шапорда, К. Ю. Пеляшенко, В. М. Окатенко та ін.

Більське городище являє собою комплекс цінних історичних, археологічних та культурних об'єктів культурної спадщини. Саме завдяки кропіткій і масштабній роботі дослідників вдалося зафіксувати та явити науковому світові унікальний науковий, експозиційний та рекреаційний потенціал феноменальної пам'ятки. Починаючи з 1980-х рр., усе частіше в колі науковців почали з'являтися думки стосовно необхідності створення на території Більського городища заповідника національного значення. Цілком логічно, що це мало б сприяти збереженню культурних нашарувань, природних та історичних ландшафтів і популяризації знань про давню історію України. З цією метою за ініціативи й за масштабного сприяння тодішнього керівника Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації О. Б. Супруненка 15 квітня 2005 р. Полтавською обласною радою прийнято рішення «Про створення історико-культурного заповідника “Більськ”».

Першим директором, який і розпочав власне розбудову установи, був відомий дослідник В. В. Приймак. Нині заповідник очолює І. І. Корост, завдяки зусиллям якого вдалося досягти значних успіхів у збереженні, дослідженні та популяризації Більського археологічного комплексу.

Варто наголосити на тому, що постановою Кабінету Міністрів України від 03 вересня 2009 р. № 928 «Про занесення об'єктів культурної спадщини національного значення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України» Комплексу пам'яток території та округи Більського городища надано статус національного.

Результати археологічних досліджень та фіксація пам'ятки в авторитетному статусі в колі науковців нині утворює на думці про актуальність підняття питання щодо надання Більському городищу статусу об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Таким чином, одним із напрямів музеєфікації Історико-культурного заповідника «Більськ» є створення окремої музейної експозиції, присвяченої історії музеєфікації заповідника.

В. Вознюк

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСКУРСІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ШКОЛЯРІВ

V. Vozniuk

FEATURES OF GUIDED TOURS FOR SCHOOL STUDENTS

Екскурсії відіграють важливу роль в освітньому процесі, оскільки сприяють розширенню та поглибленню знань учнів з різних предметів, а також активізації їхнього інтересу й мотивації до навчання. Планування й проведення екскурсій для школярів зумовлені характеристиками молоді аудиторії та її особливостями.

Екскурсія розглядається як метод організації навчального процесу, який полягає в тому, що учні отримують знання, безпосередньо відвідуючи місця розташування об'єктів дослідження. Вони можуть бути як навчальними, так і позашкільними. Тематика перших залежить від навчальної програми кожної дисципліни, потребує ґрунтовної підготовки, методичних розробок, враховуючи рівні здобуття освіти. Ці екскурсії можуть проводити фахівці-практики з екскурсійної справи або вчителі окремих предметів, відповідно до вимог шкільної програми. У сучасних умовах екскурсиводу для ефективного проведення екскурсій необхідно використовувати інтерактивні методи навчання, які активно залучають учнів до процесу засвоєння навчального матеріалу. Позашкільні екскурсії, як правило, проводяться екскурсиводами і формуються вже не згідно з вимогами навчальних дисциплін та програм, а за тематичними напрямками, такими як історичні, архітектурні, мистецтвознавчі, виробничі тощо. Також позашкільні екскурсії можуть бути оглядовими, наприклад, по місту або певному об'єкту культурної спадщини.

Суттєвим елементом у структуруванні екскурсій є їх розгляд як необхідної складової освітнього процесу, що повинна бути глибоко інтегрована в зміст навчальних програм. Не можна розглядати їх як випадкові, одноразові події, що малопов'язані із загальним процесом навчання. Вибір теми та об'єкта екскурсії відбувається системно і взаємопов'язано. Визначена тема зумовлює тривалість екскурсії, яка регламентується навчальним планом і розкладом занять. Зміст екскурсій повинен бути прямо пов'язаний зі знаннями, що вже вивчені на попередніх уроках, або мати випереджувальний характер. Водночас отримані під час екскурсій результати спостережень слід використовувати на наступних уроках. Окрім того, екскурсійні програми школярів мають і виховне значення.

Інший важливий аспект — підготовка школярів до екскурсії. Учитель перед запланованою подією ознайомлює їх із темою, метою та завданнями екскурсії, пояснює питання, на які вони повинні звернути увагу та знайти відповіді. Також